

Tájszavak Sárvár Sári városrészéből

Sárvár, a hangulatos, 16 ezer lakosú Rába-parti városka érdekesen egyesíti magában a várost és a falut. Városias magja, a Nádasdy-vár környéke, valaha a magyar művelődés egyik jelentős központja volt. Buda 1541-ben a török kezére került, a sárvári udvar jelentősége ezután megnövekedett, hisz Nádasdy Tamás az ország nádora lett. Udvarában megfordultak a kor haladó szellemei közül jópáran: Sylvester János, Dévai Bíró Mátyás, Tinódi L. Sebestyén, Szegedi Körös Gáspár, később Magyar István stb.

A korabeli város környékén lévő falvak a reformkorban összeépültek a várossal (Sári, Péntekfalu, Tizenháromváros, Vármellék stb.). Azóta is a város külső részei, átmenetet képeznek a város és a falu között. A hajdani Sári (Saár) ma is falusias jellegű, bár az utóbbi időben megjelentek a kétszintes házak, kiépítették a villany- és vízműrendszert. Az itt élő emberek, akik még mindig „bemennek a városba”, részben őrzik a falusi életmódot, szokásokat és beszédet.

Magam is ebben a környezetben töltöttem gyermekkoromat, felnőttként is rendszeresen visszajárok. Az itt közreadott tájszavak nem direkt tájszógyűjtéssel kerültek egymás mellé. Amikor más jellegű anyagot gyűjtöttem, aközben figyeltem fel arra, mennyi tájszót használnak még az idősebbek Sáriiban. A fiatalok ezeket már vagy nem ismerik, vagy csak passzív szókincsükbe kerültek be.

A kezdetben félszáznál alig több tájszót a későbbiekben már tudatosan kezdtem kiegészíteni folyamatos gyűjtéssel. A munkában nagyon lassan haladtam, hisz legtöbbjükre rákérdezni nem lehet, úgy kell őket „ellesni” a mindennapi beszédből. Gyakoriságuk már kicsi, csak adott szituációban használatosak.

A város nyelvjárási szempontból — Imre Samu felosztása szerint — az északnyugat-dunántúli nyelvjárástípushoz tartozik. Szókincsében, így a tájszavakban is erősen érződik a német hatás, pl. *abriktul*, *ándung*, *cëkkër*, *cilindër*, *fëszt*, *himpër*, *pájsli*, *sámëdli*, *serbli*, *silinga*, *zsetër* stb. A tájszavak közlésében a szokásos módot alkalmazom: a főneveknél megadom a tárgy- és birtokragos formát, igéknél a ki-jelentő mód múlt idejű és felszólító módú, mellékneveknél a középfokú és határozóragos alakot. Ezenkívül kevés számban határozószókat is sikerült gyűjteni. Az értelmezés után a példamondat következik.

a b r i k t u l ts. i. (-út, -lon) 'üt, ver'. *Roz vótam, csak elabriktútak.*

á d i g á l tn. i. (-át, -lon) 'ácsorog, álldogál'. *A sarkon ádigát ëd darabig, várta az ángyát.*

a g y u s z t á l ts. i. (-át, -la) : 1. 'piszkál, szekíroz (embert)', 2. 'szerel, szerkezetet piszkál'. *Në agyusztád fojton azt a kőket! Álandóan a skodáját agyusztállá.*

a j t ó s z á r f a fn. (-t, -ja) 'ajtófélfa'. *Asztán kampót akasztottunk az ajtószárfába.*

á n d u n g fn. (-ot, -gya) 'kedv'. *Az embërnek még ándung'gya sincs.*

a s z o t t fn. (-at, -tlya) 'gyomnövény'. *Szálankint köll kibökkönni a sok aszot-tat.*

á t a b o t á b a hsz. 'nagyjából, rendetlenül'. *Alikhogy elpakútam átabotába, má gyüttek is.*

b a c a mn. (-ább, -án) 'mafla, buta'. *Baca ëf fírfi, hallod.*

b a g ó c s fn. (-ot, -csa) 'bögöly'. *A Rábán jól mëkcsipkëttek a bagócsok.*

b a n g a mn. (-ább, -ún) 'ostoba, hülye'. *Beszihettem a bangának, hijába.*

b a r á t f ü l ö fn. (-it, -ëjé) 'derelye'. *Fősztem neki jó kizs barátfülit.*

b á s z l i mn. (-bb, -n) 'mulya'. *Hogy intézné el, ahho bászli.*

b a t r i fn. (-t, -ja) 'betét, zseb(telep)'. *Annak a jappán rádiónak, annak kicsi a batrija.*

b e n e k hst. 'befelé'. *Csak mëgy benek, nëm níz sëmerre.*

b i b i r c s ó k fn. (-ot, -tya) 'pattanás, duzzanat'. *Tele vót a pofája bibircsókkal.*

b i l i n g fn. (-ët, -'gyë) 'fürt'. *Nëm sok vuot a biling'gyë, de azok hatalmassak.*

b o g á r fn. (-at, -gya) 'légy'. *Hemzsëktek a bogarak a ganajdombon.*

b ó l o g a t ts. i. (-ott, -sson) 'keveset alszik, szundít'. *Kiütt az ablak alá a padra bólogatni, öreg vót má.*

b ó n á s mn. (-sabb, -san) 'bogarás'. *Bónás a, rágyütt a bónája.*

b o n t ó s z i k fn. (-ët, -tyë) 'disznóbontó asztal'. *Ki kënë má dozni a spejzbu, nëm használuk a bontósziikët.*

b o s z o r k á n s z é l fn. (-et, -ë) 'száraz forgósziel'. *Vüttö a boszorkánsziel a leveleket mëg a port.*

b ö k k ö d ő fn. (-t, -jö) 'gyomirtó kéziszerszám'. *A bökködövel csapkotta mëg a lú hátát.*

b ö m h e c mn. (-ebb) 'kövér és lusta'. *Az a bömhec hoccs csináná mëg?*

b ö s z m e mn. (-'bb, -'n) 'ostoba, hülye'. *Mër nézëtt ollan böszmën?*

b u b u l ts. i. (-út, -lon) 'szárnyas hím pázrik'. *Ű mëgbubúta a tyukokat, hof fítek túlö.*

b u b o r c s i k fn. (-ot, -tya) l. *b i b i r c s ó k*. *Nött a lábára két buborcsik is.*

c á b á r mn. (-abb, -u) 'rendetlen, gondozatlan'. *Hogy nízhet ki ën nő ennyire cábáru.*

c ë k k ë r fn. (-t, gyë) 'szatyor, bevásárló táská'. *A cëkkërt vüdd el, kisfiam!*

c i k á k u l ige tn. (-út, -lon) 'fuldoklik'. *Űzsd mëg a hátát, në cikákullon!*

c i l i n d ë r fn. (-t, -gyë) 'lámpabúra'. *Lámpánk mëg van, de a cilindërgyë rigën eltörött.*

c i m ë r : *cimbër* fn. (-ë, -it~gyit) 'kukorica virágja'. *A birtokragos alak használatos. Hoszta má a kukorica a cimërit, jó idő vót.*

c v i d e r mn. (-ebb, -en) 'nyűgös'. *Alig aluttam túló, ollan cvidēr vót éjszaka.*
c s a p a fn. (-'t, -'ja) 'lábnyom'. *Biztos járt a fa alatt, ot maratt a csapája.*
c s a t a k o s mn. (-abb, -san) 'vizes, lucskos'. *Térdik csatakosan gyüt haza a gombázásbu.*

c s e d e r ts. i. (-t, -gyën) 'csavar'. *Jól mēkcseďertē, asztán bele is törtō a vigit.*
c s ē k a b ē k a mn. (-'bb, -'n) 'girbegurba, torz'. *A járdájo is ollan csēkabēka.*
c s e m p e mn. (-'bb, -'n) 'ferde, tört szélű'. *Rásütött a nap, csempe lēt minkēt gyērtya.*

c s e m p ű l tn. i. (-üt, -lō) 'a széle letörrik, elhajol'. *A szilē lēcsempűt, mégis jó aluttejnek, nēm?*

c s e r é p fn. (-et, -'tyē ~ cserepē) 'zsindeľ'. *Még a cserepet is betörtō, úgy esēt, a jég.*

c s e s z k ű l ő d i k tn. i. (-ött, -ggyön) 'vacakol, piszkál'. *Ahēllēt, hom mestēt hína, it cseszkűlōdīk velē egīsz nap.*

c s ē s z t e t ts. i. (-ēt, -sēn) 'lapos követ a víz felszínén pattogtat, ugráltat'. *Jól tutta a követ csēsztetnyi, még tizēnkettőt is ugrot neki.*

c s e s z t e t ts. i. (-ēt, -sēn) 'bosszant, piszkál'. *Nē csesztezsd aszt a gyerekēt álandóján!*

c s i c s ē d l i fn. (-t, -jē) 'aprópénz'. *Adok én kőccsōn, van nekēm annyi csīcsēllim.*

c s i g ě r fn. (-t, -gyē) 'rossz minőségű bor'. *Issza csak a csigērt, aszongya, jó a.*
c s i h u v a s fn. (-at, -sa) 'tűzcsiholō szerszám'. *Lērajzulom én nekēd a csihuvat, mutatnyi nēm tudok má.*

c s i m b ó k fn. (-ot, -tya) 'cserebogár'. *Mēgrázom a fát, hullanak a csimbókok, a tyukok mēk csak kapkották föl.*

c s i n g á l ó d i k tn. i. (-ott, -ggyon) 'lábát himbálja, vagy székkal hintázik'. *Ebīdnē csingálūdott, csingálūdott, asztán hanyad vágōdott.*

c s i t k ē n y e fn. (-'t, -'jē) 'csipkebogyó'. *Szēgin öreg Rozi néni, mennyi csitkēnyēt szēdēt!*

c s o b á n fn. (-t, -nya) 'lapos fa víztartó'. *Fōlakasztotta a puogár a lōcsre a csobánt, mindig vót vizzē.*

c s ő c s fn. (-öt, -ō) 'női mell'. *Hirtelen elkapta a csőcsit, am mēg visitott.*

c s ő k ő t t mn. (-ebb, -en) 'gyengén táplált állat vagy rossz minőségű növény, pl. gyümölcs'. *Aszt a csőköt körtit akargya elanni nekēm!*

c s u t i fn. (-t, -ja) 'égetett köcsög'. *Ot magukná csutisztunk a riētēn.*

d a r a s t e r c fn. (-t, -e) 'pirított lisztből, burgonyából készült étel'. *Kéccēr is ēvētt a darasterdzbü, izlēt neki.*

d a r v a d o z i k i. tn. (-ott, -zon) 'betegeskedik, rosszul érzi magát'. *Egīész nap csag darvadozott a szobába.*

d ē l u t a fn. (-'t) 'a délutáni időszak'. *Gyorsan mēnt ē ez a déluta.*

d o b z ó fn. (-t, -ja) 'sárga, puhahúsú szilvaféle'. *Az udvar elejīn át a fa, a darazsak mēk csak ēttik a dobzót rula.*

d ö s t ö r ö g tn. i. (-ött, -'gyön) 'élcélődik, évődik'. *A mestérembérék a kocsmába döstörögnek.*

ë b f i n g fn. (-ot) 'pattanás a nyelven'. *Soha nem láttam akkora ëpfingot.*

e c e b o c a mn. (-ább, -án ~ -u) 'féleszű'. *Ollan ecebocán visékettek, rájjuk szót a jetszédő.*

e l e m i s z t ts. i. (-ëtt, -szë) 'megöl'. *Elemisztené ëk kanál vízbe az embërt.*

e l m o s ts. i. (-ott, -sa) 'megver'. *A tanító még nem teketóriázott, nem ám, jól elmosta.*

e l p r i c s k ü l ts. i. (-üt, -lön el) 'elver, elkerget'. *Nëm hatta otthon, mindën nap elpricskütö.*

é p ü l ~ í p ü l ts. i. (ípüt, ípüllön) 'építkezik'. *Kéccintës házak épütek, am most a divat.*

e l r a k ts. i. (-ott, -tyon) 'megver'. *Mihejt ëraktam, magáho tért, nëm át neki föllebb.*

f a g y a l l ó fn. (-t) 'hideg'. *Ritka fagyalló vót harminckilendzbe, mëkfagyott a homlokán a kërëzvíz.*

f a s z i fn. és mn. (-t, -bb) 'zsugori, fõsvény'. *A János? Ollan faszit nëm láttá.*

f a t t y a z ts. i. (-ott, -zon) 'felesleges hajtást letör'. *Lëfattyasztam a paradicsomot, terëmgÿen má.*

f a v á g i t t ó fn. (-t, -ja) 'tuskó, melyen a fát vágják'. *Rátëttë a csibe nyakát a favágittóra, fejszivel vákta lë a fejit.*

f e j fn. (-et, -ë) 'kukoricacsó'. *Nő má a fejë, má tejes.*

f ë s z t hszó 'folyamatosan, megállás nélkül'. *Esëtt, de fësztt nyomtuk, estëre vígeznyi akartunk.*

f o r g ó d i k tn. i. (-ott, -gyon) 'sürög'. *Csak a vendigëk körü forgódott, nëm ëvëtt sëmmit së.*

f o s z l á n g o s mn. (-sabb, -san) 'rendezetlen, hanyag öltözködésű'. *A Csöpi? Az a foszlángos csibe? Jól mëgy neki, në fi!*

f ő d e s mn. (-sen) 'agyaggal döngölt'. *Të mëk fõdesz szobába születtë.*

f ö l fn. (-t, -ö) 'tejszín'. *Mindig lëszëttük a tejnek a fölit.*

f ö l b a k f i n c á l tn. i. (-t, -lon) 'elesik, átvitt értelemben meghal'. *Csag dúgunk, mint az álatok, asztám maj fölbakfincálunk.*

f ö l m e t e l ts. i. (fölmëtët, metellë föl) 'földarabol'. *Fölmëtëtem nekig gyorsan süttëszttát.*

f ö n e k hszó 'fölfelë'. *A fojása mellet mëntünk csak fönek.*

f ö t ö r ts. i. (-t, -gyön) 1. 'kutat, keres', 2. '(a szárnyas) kapirgál'. *Összefötörtik a fiókot.*

f u j t ó fn. (-t, -ra) 'csomó, csomóra kötés'. *Nëm tutta a cipejitt mëkkötüni, csak fujtóra.*

f ü l fn. (-et, -ö) 'fogója, fogantyúja'. *Csak mëkfoktam a korsó fülit, a kezembe maratt.*

fürgetü fn. (-t, -jö) 'ráhajtható zár'. *Hajdys rá nyugottan a fürgetüt, nem męgy be senki.*

gajdęc fn. (-ba) 'fene, fenębe'. *Ęccęr hasznátam a rohattat, aszt dophattam a gajdęcba.*

ganaj fn. (-t, -ja) 'trágya'. *Nincs ki fölhorgya a ganajt a domtetőre.*

gecel tn. i. (*gecęt, -lęn*) 'kényelmetlen helyzetben guggol, ül'. *Od gecętünk a főd vigibe.*

gęrnya ~ gięrnya mn. 'sovány, vékony'. *Mitü ollan gęrnya mégis, nem tudom.*

gezemicę fn. (-'t, -'ję) 'értéktelen gyújtós, tüzelő'. *As sę doptuk el, gezemicęnek jó lęsz.*

gezmęt fn. (-et, -ttye) 'gizgaz, limlom'. *Minden gezmetet hazahordott a mezzőrü, hátha jó lesz valaminek.*

girhes mn. (ritka: -sebb, -sen) 'nagyon sovány'. *Aszt a girhes lovat akarta elanni? Memyięr?*

gocog tn. i. (-őt, -gyön) 'nevetgél, gőgicsél'. *Gocogott a drága, nem sít-ritt az.*

gubancul—*gubáncul* ts. i. (-út, -ullon) 'összekever'. *Föl vót rëndęssen tekervę, mégis összögubancúták.*

gumipuská fn. (-'t, -'ja) 'csúzli'. *Egisz nap nyafogott ęv vacag gumipuskáer az aptyának.*

gurgató fn. (-t, -ja) 'henger'. *Gurgatóm töpp fajta izs vót, fa, vas, męk ken-gyelęs.*

grábla fn. (-'t, -'ja) 'gereblye'. *Rálipętt a grábla vigire, am męg jól fejbe csapta a marhát.*

gyikulódik tn. i. (-ott, -ggyon) 'izeg-mozog'. *Nę gyikuloggy, tę gyerek!*

gyöp fn. (-öt) 'füves terület'. *Csipęgettik a gyöpöt, attu sárga a tojás szikę.*

gyövőt in fn. (-t) 'szulák'. *Akkor má mindęnt összofutott a gyövőt in.*

gyujtó fn. (-t, -ja) 'aprófa'. *Gyujtót váktam előre a térre.*

hant fn. (-ot, -tya) 'rög'. *A pap dob elősször rá ęh hantot.*

happul ts. i. (-út, -lon) 'elemel, lop'. *Gondúhatod, nem vęttę, happúta vala-hunnajd.*

haraszt fn. (-ot, -tya) 'száraz füves disznólegelő'. *Csipęrkęt szęttünk a ha-raszton, męk tyuggombát.*

hengęrbócázik tn. i. (-ott, -zon) 1. 'hempereg'; 2. 'elesik'. *Ot hengęr-bócázott egisz nap az ágyon velę.*

hęvizál tn. i. (-át, -lon) 'elkerüli, utánozza a munkát'. *Niz męg az ípitkezist, annyi hęvizáló embęrt męg nem láttá.*

himpęr fn. (-t, -gyę) 'málna'. *Drága vót ma a piac, himpęr csę láttam.*

hozat fn. (-ot) 'egy adagnyi valamiből'. *Hazatút biciklivel három hozatot.*

hól fn. (-t, -ő) 'bab, borsó stb. hüvelye'. *A napon kipörgöt magátu a hól ibü, hátha męg męg is csapkottuk.*

húsül tn. i. (-út, -lön) 'árnyékban pihen'. *Mindęn ebęd után húsütünk a dió-fáná ęgyütt.*

- i b r e d ő s* mn. (-sebb, -sen) 'korán kelő'. *Ő, nagyon ibredőzs vót, korán főkēt.*
- i d é t l e n* mn. (-ebb, -ü) 'ostobát játszó'. *Ēgyig gyerekē idétleneb, mind a másik.*
- i m é n t* hsz. 'előbb'. *Az imént még itt át, asztám má sēhun sē vót.*
- i t t e n n é k* hszó 'itt'. *Keresi, asztán ittennek van a kezē ügyibe.*
- k á g y i l l ó* fn. (-t, -ja) 'ház nélküli (meztelen) csiga'. *A salátát még megēttik a kágyillók.*
- k a j l a* mn. (-'bb, -'n) 'csintalan'. *Az ovodába mégin kajlán viselkedētt.*
- k a j t a t* tn. i. (-ott, -sson) 'valaki után jár'. *Mennyit kajtatott utánna szēgin firfi, mēk sē köllöt neki.*
- k a m u k é r* fn. (-bu) 'megtévesztés'. *Csak úgy monta, kamukérbu.*
- k a p a c s* fn. (-ot, -csa) 'villaszerű nyeles eszköz'. *Nálunk is láthattá kapcsolot, a dobzófára vuot fölakazva.*
- k a p a t o s* mn. (-sabb, -san) 'pityókás, becsípett'. *Kapatossan gyüt má idē, de nēm vót ríszēg.*
- k a p t á r* fn. (-t, -gy) 'méhkas'. *Befiszkkētik magukat télēn a kaptárba az egerek.*
- k a p t a t ó* fn. (-t, -ja) 'emelkedő'. *Nehezen tulom má föl a biciklit a hēgyi kaptatón.*
- k á r i c á l* tn. i. (-át, -lon) 'kotkodácsol'. *Bolon tyuk, egisz nap káricát, hát nēm mēnyét vót ott!*
- k á r i f i k a* fn. (-át, -'ja) 'ákombákom, rendetlen írás'. *Ki tuggya elolvasni az ű kárifikáját?*
- k a t r o c* fn. (-ot, -ca) 'kisebb háziállat ólja'. *Hajdzs be, fijam, űket a katrodzba!*
- k e h ē s* mn. (-sebb, -sen) 'köhögős, köhécselő'. *Kehēs lúnak is csag van gazdája.*
- k e l e b ó l á l* tn. i. (-át, -lon) 'csavarog, össze-vissza mászkál'. *Elkelbólát a vetízsbe még a kukoricába egisz nap.*
- k e p ē* fn. (-it, -ijē) 'gabonakereszt'. *A lányok meg összöhorták kepibe.*
- k e n c e f i c é l* ts. i. (kenceficét, -lēn) 'összeken'. *Még a fejē bubgyát is összekenceficétē.*
- k e s e* mn. (-'bb) 'nagyon világosszőke'. *A Csabi, az igazi kese gyerek vuot.*
- k e s h e d t* mn. (-ebb, -en) 'nyavalyás, beteges'. *Aszt a keshed dísznót ruházná rád?*
- k í s i r k ē d i k* tn. i. (-ētt, -ggyēn) 'heccel, szekál'. *Nē kísirkēggy azzal a kicsi gyerekkel má!*
- k í s z ó g á m* fn. 'fiam' (megszólítás). *Hosz csak idē, kísszógám, a gyufát!*
- k o m ó t o s* mn. (-sabb, -san) 'kényelmes'. *A mai embērek komótossak, nincsz hajnali kelis.*
- k o r s ó* fn. (-t, -ja ~ korszaja) 'vizeskancsó'. *Gyerekkoromba má dúgosztam, korszószám hortam a kapásoknak a vizet.*
- k o s z t a t* ts. i. (-ott, -son) 'cipőt vásít, csoszogva megy'. *Rosszak is a mai cipők, mēk kosztattya is űket.*
- k o t á g* tn. i. (-ott, -'gyon) 'furesán kotkodácsol'. *Tuttam, hot tojott, kotágott a háccsó udvarba.*

k ö h í c s ü l tn. i. (-lüt, -lön) 'aprókat köhög'. *Kicsit köhicslüt, nem isz vót igazi beteg.*

k ö p e d tn. i. (-ëtt, köpeggyën) 'kopik, hámlik'. *Annyira mēksüttettē magát a nappal, hol lēköpedētt az összezs bűrō.*

k ö t ő d i k tn. i. (-ött, -ggyön) 'kötekedik'. *A Feri bátyám, am mindik kötődöt velēnk.*

k ö v e s z t ē t t fn. (-et, -ttye) 'abált, főtt szalonna'. *Tiz órára má vót kövesztēt még máj is.*

k r a m a n c fn. (-ot, -a) 'limlom, értéktelen holmi'. *Őreksígire összegyűjtöt mindēn kramancot, dehoty szabadúna mēk tūlők.*

k u k u l tn. i. (-út, -lon) 'hőgutát kap'. *Borszasztó meleg van, az embēr mēkkukul.*

k u l l ó fn. (-t, -ja) 'kétkerekű kis szekérféle'. *Nincs má fuvar, kullón hozom el a tüziprü.*

k u r u g l a fn. (-'t, -'ja) 'szénvonó'. *Lēbontottuk a kemēncét, ēd darabig őrizgettük a kuruglát, asztán kidoptuk.*

k u r u s z p á l ts. i. (-át, -lon) 'cipőt koptat (konkrétan)'. *Föl nem emēné a lábát, kuruszpálla a cipejít.*

k u r u s z p u l tn. i. (-út, -lon) 'csoszogva, csámpásan megy (általában)'. *Csámpás az egisz fajja, mint kuruszpul.*

k u t y o r fn. (-t) 'örvény'. *Hiába tudott uszni, lēhuszta a kutyor.*

l a g z i fn. (-t, -ja) 'lakodalom'. *Riēgēn vótam lagziba, nem isz divat.*

l á l a mn. (-'bb, -'n) 'elesett, erőtlen'. *Gyüt felém, ollan lálán, láttam a bajját.*

l a n g a l ó ~ l a n g a l l ó fn. (-t, -ja) 'kenyértésztaból készített lángos'. *Kēnyér-sütésné marat ki mindig, mēg úcs csináta az embēr, hol lēgyēn is langalóra való.*

l a s p o n y a fn. (-'t, -'ja) 'naspolya'. *A Tilos alatt át pár lasponyafa, arru szoktam hoznyi nektēk.*

l a z a mn. (-'bb, -'n) 'nincs tartása, fáradékony, lanyha'. *Mēgvisēt nagyon, lazáb vótam min valaha.*

l e f f ě g tn. i. (-ëtt, -'gyēn) 'laffog, ide-oda lebeg, mozog'. *El nem mēnt a cipészhē, csak leffēgēt elō a cipō talpa. Spórút.*

l ē n e k hszó 'le, lefelé'. *Mēgyünk a hēgyrū lēnek, akkor barra van a Herpenyō.*

l o b o n c fn. (-ot, -ca) 'rendetlen haj'. *Fisūd mēg aszt a loboncot, micsoda ēd divat!*

l o b o n c o s mn. (-sabb, -san) 1. 'rendetlen, ápolatlan hajú'; 2. 'rendetlen ruházatú'. *Annak a loboncos lánnak akart udvarúnyi.*

m á c s i k fn. (-ot, -tya) 'metél'. *Mindēty ha mácsik is, csak mákos lēgyēn, az a kedvencē.*

m a c s k a m í z fn. (-et, -ē) 'mēzga'. *Valami bajja van annak a szilvának, csupa macskamíz az ódala.*

m a k t a l a n mn. (-u) 'gyermektelen'. *Idē fogatta a tezsvirgyē gyerēkit magához, mer ū maktalan vót.*

m a s i n a fn. (-'t, -'ja) 'cséplőgép'. *A faluvigin akkora kanyart vëtt, mëg lejtëtt is az út, hob belefördút a masinával a vasuti árogra.*

m a s i n á l ts. i. (-át, -állon) 'csépel'. *Horvátládallán is masinátam akkor.*

m a s i n á s fn. (-t, -sa) 'cséplőgépnél dolgozó ember'. *Mire odaértem, má főfogatta a masinásokat, sok fíjatal mënyecskét.*

m e c c ts. i. (-ëtt, -ën) 'vág, visszavág növényt'. *Permetűnyi kënë mëgin, mëk szözlöt meccenyi.*

m ë g n e s z ü l ts. i. (-út, neszüllö mëg) 'megsejt, rájön, észrevesz'. *Kiürút a kocsmá, mire odaértek, mëgneszütik elöre aszt.*

m ë g y e fn. (-'t, -jë) 'mezsgye, birtokhatár'. *Mindig víta van a mëgyén, pedig ot van a vigin ët termiskű.*

m ë l á k mn. (-u, -abb) 'mamlasz, málé'. *Fére lökték a sorba, mindig ollan mëlák vót, nëm szót sëmmit.*

n y e s z l e t ~ n y i s z l e t mn. (-ebb) 'vékony, sovány, semmitérő'. *Mëgëszi a holnapot, mëgis nyeszlet.*

n y i k h a j mn. 'semmirekellő, haszontalan'. *Nyikhaj ëgy gyerek vót a Pëtër.*

n y i z g ë r mn. (-ebb) 'sovány'. *Világ íletibe nyizgër vót, mëgis tullítë az asszont.*

ó k u l a fn. (-'t, -'ja) 'szeműveg'. *Csak ókulával tudom mëgolvasnyi, hova is tëttem.*

o l v a s ó fn. (-t, -ja) 'rózsafüzér'. *Csak út este a padon, morzsúta az olvasót álandójan.*

o n d - m o n d tn. i. (ondott-mondott, ongya-mongya) 'mérgeződik'. *Asztán ond-va-mondva lëfëkütt a vigin.*

ö n t í s fn. (-t, -së) 'áradásos terület'. *A Rába öntissin szëttë a gombát.*

ö r e g mn. (-ibü, -gyë) 'nagy, nagyszemű'. *Mëkpuçúta az öreg'gyit, a többit ot hatta romlandóba.*

ö s z t ö k e fn. (-it ~ iët, -ijë). *Dühibe utánna vákta az ösztökiët, mëk kajabát is.*

p á j s l i fn. (-t, -ja) 'tüdőleves'. *Ki nëm áhattam a pájslit, de erötettë velem.*

p a l l a n g fn. (-ot, -gya) 'deszkakerítés'. *A pallang mellet vigik szelëncék vótak, fehér, lila.*

p á s k u m fn. (-ot, -gya) 'disznólegelő'. *Má magátu visszatalát a páskumru, nëm is kölot soha hajtanyi.*

p ë k ë d l i fn. (-t, -jë) 'bádog edény, konzervdoboz'. *Mëkkervertë a föstikët ëp pëkëdlibe, pedig rozsdázs vót.*

p i h a r c fn. (-ot, -a) 'piac'. *Mënök a piharcra, szokta mondani, de mindig rohant.*

p i l i n g a fn. (-'t, -'ja ~ 'jo) 'penge, késpenge'. *Finom acilbu vót a pilingájo, hajlikon vót, szerettem.*

p l u t y k a fn. (-'t, -'ja) 'kelkáposzta-fözélek'. *Mëg nëm ëvët vóna plutykát.*

p ó g á r fn. (-t, -gya) 'paraszt, egyszerű ember'. *Begyütt a pógár, beszigetëtterrü-arru, it tudot mëg az embër mindën hirt.*

p o s z ë r a mn. (-'bb, -'n) 'kicsi, nyamvadt'. *Kivüttö a piacra a poszëra malacát.*

p ö l h e d i k fn. (-ët, -tyë) 'magház'. *A bap pölhediktyit a szélben kifujattam.*

p ö r g y e fn. (-'ét, ~iét, -'jé) 'perje, gyomfű'. Szálankint széttük ki a pörgyét, még a levelé is még'gyökeresedik, rohatt éf fű.

p r é s h u r k a fn. (-'t, -'ja) 'disznósajt'. Küttünk neki májat, kalbászt, prés-hurkát, kóstulót.

p r é z s m i t á l vn. i. (-át, -lon) '(időtöltésből) beszél'. Réggel emént a bódba, de egiz dílelött az uccán prézsmítát, nem izz vót ebígygyé.

p u c u l tn. i. (-út, -lon) 'menekül, elillan'. A lányok fítek túlló, ha csak megláták, má pucútak elülló.

p u p á k mn. és fn. (-ot) 'házsártos férfi'. Ném akart orvost hínyi a vín pupák, attu fiét, azonnal mekhal.

r é c e fn. (-'t, -'je) 'kacsa'. Szétté a sok csollánt, mer annyi vót a récéjé, hon na.

r ë m i z fn. (-t, -ë) 'fás, bozótos legelő'. Behuzóttak a remizbe a hidektü, tele vót fácánkocassal mek tyukkal az egisz.

r e m p ü l ts. i. (-út, -lön) 'megszóla, rosszat mond róla'. As së külömb, megrempütő az anyóssát is.

r i f u l ts. i. (-út, -lon) 'elszaggat, nem óv'. Csoda, ha nincs ér rendézs göncö, mindénnyit elrifulla.

s a j t á r fn. (-t, -gya) 'nagyobb ivóedény'. Sajtárszám hortuk nekik a vizet a melegbe.

s á m l i ~ s á m ë d l i fn. (-t, -jé) 'kisszék'. A sütő elé tészem a sámédlit, a nyavaja gugul.

s a r a b u l ts. i. (-út, -lon) 'felszínen kapál'. Mire én kiértem, a felit meksarabúta a kukoricának.

s á r g a f ő d fn. (-et, -ggyö) 'agyag'. Alik termét valamink, sárgafődes ott a talaj.

s e g i l ts. i. (-ít, -lën) 'segít'. Csak aszt kérté, hos segillek neki, asztán magamra hagyott, a vígin én csinátam mindént.

s e r b l i fn. (-t, -jé) 'éjjeli edény'. Csuszkal a konyhába serblistü órák hosszat, finyésre dörzsütő az allát.

s é r o k l i fn. (-t, -ja) 'tűzkaparó'. A szilire tettem a séroklit még a tüszfogót, kézné légyen.

s e t t e n g tn. i. (-étt, -'gyën) 'lopakodik'. Kihalgatta, mid beszínek, odasetten-gétt mögéjjük, a ravasz.

s i k á l ts. i. (-t, -lon) 'súrol'. Fölsikátam, szíp sárgára beeresztettem a pallut, egíssígés szaga vót.

s i k é r mn. (-ebb) 'lapos, nem mély'. Min kivákta a tüszfalho a siker tányér-gyát, összetört.

s ü t t o j á s fn. (-t, -sa) 'rántotta'. Mit kérték, süttojást?

s ü v ő t t tn. i. (süvötött, -ccsön) 'süvít, fúj'. Villámlott, mek süvötött a szél, ném mertem mutatnyi hof filék, od vótak a gyerékkék.

s i l i n g a fn. (-'t, -'ja~jo) 'fonott, füles kosár'. Elő két szatyor, a csomaktar-tóra mek fölkötösztem a silingát.

s i n d ő fn. (-t, -jö) 'zsindely'. Ném vót más sindőjük, csak falcos.

s z a k k á f ő l (...főtt, ...föllön) 'szétfő'. *Mire észrevettem, szakká főtt a krumpli.*

s z a k u l t n. i. (-út, -ullon) 'összetörődik'. *Roz vót az ut, mire hazaértem az érét méggy összeszakút, főt a levé.*

s z a p u l t s. i. (-út, -lon) 'elmarasztal, rosszat mond'. *Az egisz fajját szapúta, de ű sē vót külömb.*

s z ē d ē r f n. (szédreť, -gyē) 'eper'. *A fa alá tettek ēp pokrócot, arra rászták a hamvas szédreť.*

s z e g t s. i. (-ētt, -'gyēn) 'vág'. *Szektem nekik ēty szelet kēnyeret.*

s z ē g e d i s f n. (-t, -sē) 'a has oldalsó része'. *Rohantam a buszra, mire kiértem, má űsz szurt a szēgedis.*

s z ē k á n t m n. (-u, -abb) 'házsártos'. *Szēkánt vót má kizsgyerēk korában.*

s z é k ē ~ s z i k e f n. (-it) 'tojás sárgája; valaminek a közepe'. *Hat tojás szikit beleücc, a fehérgyit addig fēre tēszēd.*

s z e l ē n c e f n. (-'t, -'jē) 'orgona(-virág)'. *A pallang mellet, vígig szelēncék vótak, fehēr, lila.*

s z i á c s ~ s z i j á c s f n. (-et, -csa) 'forgács'. *Gyujtósnaq jó lēsz, ha hozol szijácscot.*

s z i v o s m n. (-sabb, -san) 'nedves'. *Nincs jól szigetűvő a ház, szivossaq a falak.*

s z o m o g y a l l a f n. (-'t) 'padlásalj'. *Odaraktam aszt is a szomogyallába, jó helē van.*

t a k a r u l t n. i. (-út, -lon) 'behordja, betakarítja a termést'. *A gazdák má takarútak, nēm értek rá idējárnai, gyütt a gyerek.*

t e r ē f n. (terit, -jē) 'teher'. *Hogy izs birtam hordanyi annyi terit?*

t e l l i k t n. i. (-ētt, -ēn) 'jut'. *Tēre vētt ēb bundát, tellēt neki.*

t é s z t a f n. (-'t, -'ja) 'sütemény'. *Köllenē sütnyi valami tészát is.*

t i l l á r o m m n. 'kényelmes'. *Vót két segiggyē is, akkor asztán a mestēr má tilláromlēhet.*

t o n k a m n. (-ább, -án) 'tompa, életlen'. *Húz mēg eszt a kést a kōvön, tonka.*

t ű r e k f n. (-ēt, -tyē) 'szalmahulladék' (főleg a kalász hulladéka). *Nōket fogadot tōreket hordani.*

t ű r k ű f n. (-t, -jō) 'répaszelet'. *Mēkkért, hov váccsak neki tūrkcōt a gyárba.*

t r o t y l i m n. (-bb, -n) 'rossz kiállású, öreg'. *Trotyli, de a lányokat mēgnizi.*

t u t u l t n. i. (-út, -lon) 'üvöltve sír'. *Ētetēm a disznókat, hallom, hob ben mēk tutul a kissebbik.*

u r i t ű k f n. (-öt, -ō ~ tyō) 'sütőtök'. *Ūtettem uritōköt, de nekēm nēm kēt ki.*

u t o l j á n ~ u t ű l l á n h s z. 'utoljára'. *Utóllán mēg neki ál föllü.*

ü m ű g f n. (-öt, -'gyō) 'ing'. *Agy rá ēgy ümögöt, mēkfázik.*

v a g a b u n d m n. (-abb, -u) 'vad, vadóc'. *Ollan vagabund kōkek, átmásznak a kerittisēn.*

v a k o t á s m n. (-sabb, -san) 'foltos, hibás'. *A jégveristü mindēn gyümōcs vakotás lētt. Rosz má a tūrkrünk, min vakotás.*

- v á s á l* ts. i. (-t, -lon) 'vásárol'. *El szoktam kűdeni vásányi helëttem.*
- ver g ő d i k ~ ver g ő l ő d i k* tn. i. (-ött, vergölőggyön) 'rúgkapál'. *Elváltam a nyakát, de csak vergődöt tovább a tyuk.*
- ve s z t ë g* hsz. 'nyugodtan'. *Maragy má vesztég!*
- vi n d ő ~ vi n d ő l* fn. (-t, -jő) 'zsírosbödön'. *Két vindővel is léd zsir, husa még alig.*
- vi r i b ű l* tn. i. (*viribűt, -lön*) 1. '(madár) csivitel'; 2. '(gyerek jókedvűen) beszélget'. *Od viribűtek a homokozóba.*
- vo n y o g ó* fn. (-t, -ja) 'vonogó, szalmahúzó'. *Veszilés szërszámnak tartottam a vonyogót, annyi baleset törtint velë.*
- za l á m b u l* tn. i. (-út, -lon) 'csavarog'. *Összözalámbútak mindënt, lëtiporták az eprët is.*
- za r g a t* ts. i. (-ott, zargasson) 'noszogat'. *Mindig engëm zargat, pedik csinálom én.*
- z ő l d ~ z ő d* fn. (-et, zöggyö) 'fű, szálas takarmány'. *Kimëntem ződér a nyulaknak.*
- zu h o g ó* fn. (-t, -ja) 'kis, mesterséges vízesés'. *Kijártunk fürönnyi a zuhogóho.*
- zs é t ë r* fn. (-t, -gyë) 'mosogató- vagy vizes sajtár'. *Vizet husztam a zsetërbe, had állon ëk kicsit.*
- zs i b a* fn. (-'t, -ja) 'kis liba'. *Vittë a zсібájit, nëm engettë közelibe az idegënt.*
- zs i n a t* fn. (-ot, -ttya) 'zaj, lárma'. *Akkora zsinatot csaptak, győsztem halgatni.*
- zs o m b o r* fn. (-t, -gya) 'szalmából font véka'. *Hoz lë ész zombor buzát a pallásru!*

FÜLÖP LÁSZLÓ

TARTALOM

C i k k e k

<i>Heikki Paunonen</i> : Nyelv és identitás	3
<i>Tuomo Tuomi</i> : A finn nyelvjárási tájak múltja, jelene, jövője	9
<i>Gálffy Mózés</i> : Sajátos ige- és névszórágózási jelenségek a magyarói (Maros megye) nyelvjárásban	13
<i>P. N. Lizanec</i> : Szláv—magyar lexikai-szemantikai egyezések a Kárpát—Balkán térség nyelvjárásában	23
<i>Fekete Péter</i> : A zárt <i>ē</i> használata Tiszaszőlősen	31
<i>Kéner Istvánné</i> : Szociolingvisztikai tanulmány Lónya község nyelvéből	43
<i>Kontra Miklós</i> : Egy — amerikai magyarok körében használt — kérdőívről	57
<i>Zilahy Lajos</i> : Népnyelv, nyelvjárás a tanórán	69
<i>Sebestyén Árpád</i> : A kéziratos térképek névtudományi hasznosítása	83
<i>Kálnási Árpád</i> : A közösségi és hivatalos névadás néhány jellemző vonásának összevetése a víznevekben	97
<i>Hoffmann István</i> : A helynévrendszer változásai egy határresszé vált településen	103
<i>Lévai Béla</i> : Szentgyörgyi jobbágynevek az 1400-as évek közepén	115
<i>Balogh László</i> : <i>Az elő</i> szó jelentése földrajzi neveinkben	121
<i>Erkki Lyytikäinen</i> : A finn nyelv hangarchívuma	125
<i>Kiss Jenő</i> : Észrevételek tájszókölzések példamondatairól	141
<i>Kiss Jenő</i> : A mihályi nyelvjárás toldalékainak morfológiája adatos bemutatásában	149
<i>Vértes Edit</i> : A magyar mássalhangzó-kapcsolódások rendszerének törvényszerűségeihez	159

Ismertetések, bírálatok

Erdélyi magyar szótörténeti tár III (Elt-Felzs) és IV (Fém-Ha) (Ism. K á l m á n B é l a)	227
Dialektológiai szimpozion (Ism. S e b e s t y é n Á r p á d)	231
Dialektológiai tanulmányok (Ism. K o v á c s É v a)	237
<i>Mező András</i> : A magyar hivatalos helységnévadás (Ism. S e b e s t y é n Á r p á d)	243
Baranya megye földrajzi nevei I—II. (Ism. S e b e s t y é n Á r p á d)	249
A Csepel-sziget helynevei. (Ism. K á l n á s i Á r p á d)	253
<i>Dr. Bodnár Béla</i> : Hódmezővásárhelynek és környékének földrajzi nevei. (Ism. K á l n á s i Á r p á d)	257
Régi magyar glosszárium. (Ism. S e b e s t y é n Á r p á d)	259
<i>Perti Virtaranta</i> : Karjalaisia kultuurikuvia, ihmisiä ja elämäkkohtaloita rajantakaisessa Karjalassa. (Ism. K á l m á n B é l a)	263
<i>Zuzana Hanudel'</i> : Linhvistyčný atlas ukrajinských hovoriv Schidnoji Slovaččiny. (Ism. U d v a r i I s t v á n)	267
<i>Kiss Jenő</i> : Magyar madárnevek. (Ism. K á l m á n B é l a)	273

Nyelvjárási szövegek

<i>Hoffmann István</i> : Hajdú-Bihar megye, Furta	277
<i>Fülöp László</i> : Tájszavak Sárvár Sári városrészéről	283

<i>H. Paunonen</i> : Sprache und Identität	8
<i>T. Tuomi</i> : Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft der finnischen Dialektgebiete	12
<i>M. Gálffy</i> : Spezifische Erscheinungen in der Konjugation und in der Nomendeklination in der Mundart von Magyaró (Komitat Maros)	20
<i>П. Лизанец</i> : Славянско—венгерские лексико-семантические сходства в говорах карпато-балканского ареала	30
<i>P. Fekete</i> : The Usage of Close <i>ē</i> Sound in Tiszaszólós	41
<i>H. Kéner</i> : Soziolinguistische Studie über die Sprache der Gemeinde Lónya	55
<i>M. Kontra</i> : A Hungarian Language Questionnaire Used in South Bend, Indiana, USA	66
<i>L. Zilahi</i> : Umgangssprache und Mundarten im Schulunterricht	82
<i>Á. Sebestyén</i> : Die Nutzbarmachung der handschriftlichen Landkarten in der Namenlehre	95
<i>Á. Kálnási</i> : Vergleich einiger charakteristischer Züge der kollektiven und offiziellen Namensgebung bei Wassernamen	101
<i>I. Hoffmann</i> : Changes in the place-name system of a village having become part of a boundary area	113
<i>Б. Лесав</i> : Имена крепостных в середине XV века в поселении Сентдьердь	120
<i>L. Balogh</i> : Die Bedeutung des Wortes <i>elő</i> in den ungarischen Ortsnamen	124
<i>E. Lyytikäinen</i> : The Finnish Language Tape Archive	138
<i>J. Kiss</i> : Bemerkungen zu den Beispielsätzen in Dialektwörterbüchern	147
<i>J. Kiss</i> : Die Ableitungssuffixe, Deklinationen und Konjugationsendungen in der Mundart von Mihályi dargestellt an konkreten Daten	158
<i>E. Vértes</i> : Zu den Regelmäßigkeiten des Systems der ungarischen Konsonantenverbindungen	192